

Мороз Г. В.,
доцент кафедри трудового, екологічного
та аграрного права навчально-наукового
юридичного інституту ДВНЗ «Прикар-
патський національний університет імені
Василя Стефаника», доцент

ПРОБЛЕМИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

Наслідки процесу зміни клімату хоча й поступові, однак, як зазначають фахівці, неминучі. Нині клімат розглядається як особливо важливий природний ресурс, здатний приносити користь та вигоду країнам і народам там, де він сприятливий, і навпаки, збитки там, де він нестабільний та мінливий. Зміни клімату, що відбуваються, в майбутньому можуть призвести до перерозподілу цього важливого природного ресурсу серед різних країн і народів та спричинити конфлікт їхніх інтересів [1, с. 6]. Базовими міжнародними документами, якими закладено визначальні принципи щодо вирішення питань, пов'язаних із зміною клімату на глобальному рівні є Рамкова конвенція ООН про зміну клімату, Кіотський протокол та Паризька угода. Основна мета на сьогодні - не допустити зростання глобальної середньої температури більше 2°C (по можливості – не більше 1,5°C) відносно показників до початку промислової революції, коли людство почало спалювати величезну кількість викопного палива, що потягнуло за собою зміни клімату. Утримання глобального потепління на рівні 1,5-2°C потребує швидкого зменшення викидів парникових газів у атмосферу до нульового рівня впродовж другої половини XXI століття [2].

Різновидом національної та економічної безпеки будь-якої держави є її продовольча безпека. У світлі проблематики, що розглядається, важливо підкреслити, що продовольча безпека напряму залежить від природно-кліматичних умов та заходів з адаптації до нових викликів, з якими зіткнеться постійно зростаюче населення планети з його споживчими потребами. Більше того, продовольча безпека та харчовий статус найбільш вразливих груп населення,

ймовірно, ще більше погіршуватиметься через вплив на здоров'я та соціально-економічні наслідки пандемії COVID-19 [3].

Проблема забезпечення продовольчої безпеки та її екологічної складової визнані одним із найпріоритетніших завдань XXI ст. За висновком В.М. Єрмоленка, зміст продовольчої безпеки як комплексного соціально-економічного явища формують наступні чинники: продовольча незалежність держави; якість і безпечність харчової продукції; фізична доступність продуктів харчування для населення; економічна доступність продуктів харчування для населення [4, с. 114]. З метою підтримки належного рівня продовольчої безпеки важливо окреслити напрями змін моделей аграрного виробництва з акцентом на екологічну їх складову. На порядку денному - розробка заходів щодо забезпечення найефективнішого використання природних ресурсів в нових кліматичних умовах, досягнення стійкого підвищення врожайності та формуванню екологічного сільського господарства. Завдання нарощування виробництва продовольства повинно вирішуватися з урахуванням природно-ресурсної складової, що забезпечить зменшення негативного екологічного впливу. В умовах глобальної зміни клімату перед сільським господарством, як визначальним чинником забезпечення продовольчої безпеки, постають два взаємопов'язані завдання: *модернізація існуючих технологій виробництва* з метою протистояння негативному впливу клімату на виробництво та забезпечення *нарощування виробництва* при модернізації технологій, *що мінімізують викиди парникових газів* Тому серед інноваційних заходів, які спрямовані на мінімізацію впливу змін клімату на сферу сільськогосподарського виробництва визначено, перш за все, розробку і впровадження енерго-, водо- та ресурсозберігаючих технологій комплексної меліорації земель, відновлення і розширення зрошення відповідно до прогнозованих змін клімату, розвиток біотехнологій та селекції, створення та удосконалення механізмів функціонування страхових, насінневих, кормових та продовольчих фондів як основи мінімізації збитків від природних стихійних явищ; розробка та впровадження механізмів страхування врожаю від несприятливих природних умов тощо [5, с. 97, 103]. Загалом, орієнтація на ведення кліматично орієнтованого сільського господарства («кліматично розумного» сільсько-

го господарства (CSA) – пріоритетне завдання для багатьох країн світу, в тому числі й для України. CSA - це підхід до розробки технічних, політичних та інвестиційних умов для досягнення стійкого сільського господарства, забезпечення продовольчої безпеки в умовах кліматичних змін та викликів. Він інтегрує три виміри сталого розвитку (економічний, соціальний та екологічний) та передбачає такі основні складові: (1) стійке зростання продуктивності сільського господарства та доходів; (2) адаптація та підвищення стійкості до кліматичних змін; (3) зменшення та/або припинення викидів парникових газів, де це можливо [6, с. 2].

Україна має значний потенціал для збільшення обсягів вирощування зернових та інших с/г культур і досить не погані тенденції розвитку сільськогосподарської сфери. Від поставок з України безпосередньо залежать деякі регіони світу, особливо Близький Схід. Це робить інвестиції в сільське господарство нашої країни питанням актуальним для вирішення глобальної продовольчої безпеки. Тому, на сьогодні, Світовий банк працює над програмою вкладень коштів в аграрну галузь України. Україна повинна бути серед тих країн, які взяли на себе відповідальність за вирішення продовольчих проблем, нарощувати обсяги виробництва і доводити свою продукцію до рівня відповідності з європейськими стандартами якості [7].

Кліматичні зміни однозначно призведуть до кризи продовольства та масових міграцій, в тому числі т.зв. екологічної міграції. Разом з тим, конструктивний підхід до вирішення даної проблеми зумовить навіть певну економічну вигоду для окремих економічних галузей та сфер життя – йдеться про комерційний приватний інтерес для виробників енергоефективного обладнання, нових енергоємних технологій, енергозберігаючих вікон, ізоляційних матеріалів тощо, водночас найбільш вразливими напрямками вважають енергетику, агропромисловий комплекс та системи водопостачання.

Хоча й Україна не належить до найбільш вразливих регіонів нашої планети (у контексті глобального потепління), однак слід констатувати нерівномірність соціально-економічного розвитку окремих територій нашої держави, що є результатом, серед іншого, суттєвих відмінностей у природно-кліматичних умовах та за-

гальних світових тенденцій, які так чи інакше матимуть вплив на ситуацію в нашій країні. Наслідки кліматичних змін, які спостерігаються, не можуть залишатись осторонь уваги експертів та науковців. Попри достатньо високий сільськогосподарський потенціал нашої держави, на основі прогнозних даних як про позитивні, так і негативні наслідки глобального потепління, слід зосередити увагу на розробці таких оптимально-універсальних заходів з адаптації, які б відповідали екологічним умовам і агроресурсному потенціалу відповідної території.

Список використаних джерел

1. Демян'юк О.С. Зміни клімату - глобальна екологічна і продовольча проблема людства. *Збалансоване природокористування*. 2016. № 4. С. 6-13.
2. Паризька угода. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161
3. The State of Food Security and Nutrition in the World: URL: <http://www.fao.org/publications/sofi/en/>
4. Єрмоленко В. М. Актуальні питання систематизації законодавства про продовольчу безпеку. *Сучасні проблеми систематизації екологічного, земельного та аграрного законодавства України*: зб. наукових праць круглого столу (18 березня 2011 року). К.: ВГЛ «Обрії», 2011. С. 113-119.
5. Прокопенко К.О., Удова Л.О. Сільське господарство України: виклики і шляхи розвитку в умовах зміни клімату. *Економіка сільськогосподарства*. 2017. № 1. С. 92-107.
6. A Gender-responsive Approach to Climate-Smart Agriculture Evidence and guidance for practitioners. URL: <https://www.uncclern.org/wp-content/uploads/library/a-be879e.pdf>
7. На межі гуманітарного колапсу. URL: <https://ns-plus.com.ua/2017/06/24/na-mezhi-gumanitarnogo-kolapsu/>